

THE MINISTRY OF EDUCATION, RESEARCH, YOUTH AND SPORT
UNIVERSITY „1 DECEMBRIE 1918” ALBA IULIA
THE FACULTY OF HISTORY AND PHILOLOGY

PhD THESIS
(SUMMARY)

SCIENTIFIC LEADER,
Prof.univ.dr.**MIRCEA POPA**

POSTGRADUATE,
MICLĂUȘ (CRISTEA) LIANA

ALBA IULIA
2012

THE MINISTRY OF EDUCATION, RESEARCH, YOUTH AND SPORT
UNIVERSITY „1 DECEMBRIE 1918” ALBA IULIA
THE FACULTY OF HISTORY AND PHILOLOGY

**Paul Goma. The Emblematic
Dissident
(SUMMARY)**

SCIENTIFIC LEADER,
Prof.univ.dr.**MIRCEA POPA**

POSTGRADUATE,
MICLĂUȘ (CRISTEA) LIANA

ALBA IULIA

2012

CONTENTS

Argument	7
Chapter. I. Biographic periple	14
Cap. II. Introduction in Paul Goma's prose -	
The literar transcendece of the experience	27
II. 1. Onthoepic levels	35
II. 1.1. The infernal onthology. The durability of the memory.....	35
II.1.2. Utopian projection. History and eros – complementary themes.....	38
Cap. III. Autobiographism – the recovery of childhood and adolescence	40
III. 1. Din Calidor. O copilărie basarabeană (From Calidor. The Bassarabian Childhood)	40
III. 1.1. Autobiographic prose	40
III. 1.1.1. The Romanian with no land.....	40
III. 1.1.2. The nostalgia of the paradisiac space	42
III. 1.2. The charm of the come-back	47
III. 1.3. The monography of the ``beautiful wistfulness``	49
III. 1.3.1. The paradise of Mana	51
III. 1.3.2. The danger of the Romanian nationalist.....	55
III. 1.3.3. The memorable figure of the mother.....	59
III. 1.3.4. Iacob, the ”adopted” grandfather	61
III. 1.4. The anguish of loneliness.....	66
III. 2. Arta refugii - „părinții, memoria și imaginația”	71

III. 3. Astra –the lost paradise of books	78
III. 4. Sabina – the novel of the adolescence	82
III. 5. Justa – the symbol of nonconformism	88
Cap. IV. Journey in the Depts of the Inferno	92
IV. 1. Prologue	92
IV. 1.1. Gulagul – the symbol of the human inferno	92
IV. 1.2. The Arhetype of the modern memories	94
IV. 2. „Gulagul” in the prisoners` confessions	98
IV. 2.1. Introduction	98
IV. 2.2. The short chronology of the Romanian Gulag	99
IV. 3. The prototype of the Romanian prisoner.....	102
IV. 4. The sacred commands of the political prisoner.....	106
IV. 5. The exponents of the repression.....	108
IV. 6. The map of Gulag	114
IV. 7. The art of torture	117
IV. 8. The ideal of the ”new man”	126
IV. 9. Eugen Țurcanu – the mischievous of Pitești	128
Cap.V. Dimension of the Imprisonment Universe	132
V. 1. Suffering after Pitești	132
V. 1.1. The value of the novel	132
V. 1.2. The inferno of the re-education.....	135
V. 1.3. The sadist view of Țurcanu	145
V. 2. Gherla – the speech of dehumanization	149

V. 2.1. The literature of confessions	149
V. 2.2. The literature of the limited elements. Mischievous symbols.....	150
V. 2.3. The multiple valencies of the tragism.....	168
V. 3. The Color of the Rainbow or <i>the spring of hopes</i>	171
V. 3.1. The history of the prose - document	171
V. 3.2. „Discuție primăvărată despre o zi de iarnă”.....	176
V. 3.3. The clinical sheet of the Romanian intellectual during the”golden age”.....	178
V. 3.4. The Goma movement for the human rights	181
V. 3.5. The case of Breban - Burtică – Gafița	193
V. 3.6. Spring journal	198
V. 3.7. Conclusions.....	206
V. 4. Ostinato – <i>the novel of the shared suffering and revenge</i>	210
V. 4.1. The Romanian projection	210
V. 4.2. The writing context of the novel	213
V. 4.3. The relevance of the title.....	214
V. 4.4. The themes of the novel	217
V. 4.5. The Inferno	218
V. 4.6. Themes, motifs, obsessions, symbols	219
V. 4.6.1. The Cell - existential topos	219
V. 4.6.2. The types of escape.....	222
V. 4.6.3. The power of word	224
V. 4.6.4. The obsession of the closed door.....	225
V. 4.6.5. The power of memory.....	227
V. 4.7. The paradox of ”the cleavage”	229
V. 4.8. Human types	231

V. 4.8.1. Guliman - the oracle of mankind.....	232
V. 4.8.2. Marian - the forms of ambiguity	235
V. 4.8.3. Ostinato - Sadovenian inn	238
V. 4.8.4. Ilarie Langa – the Robinson Crusoe of detention	239
V. 4. 9. Paul Goma and the dostoevskian sense of living	241
V. 4.10. The story of the investigated/ investigator....	242
V. 4.11. Conclusions.....	246
Cap. VI. Bonifacia	248
VI. 1. The autobiographic novel	248
VI. 2. The novel of the successive discoveries.....	250
VI. 3. Literature and writing.....	258
VI. 4. The writer’s typology: opportunist / nonconformist	260
VI. 5. Reflexions of the defensive	262
Cap. VII. Soldier of the Beast– <i>political novel</i>	265
VII. 1. The chronicle of a writer’s life	265
VII. 2. About the pharisaical behaviour: Iuda and the others	269
VII. 3. The Image of the „epic heros-comico-satyrics”	275
Cap. VIII. Adameva or the experience of Lătești	277
Cap. IX. Our Daily Door – <i>the captivity from ourselves</i>	282
Cap. X. Talking to „Moș Reproș”	295

Conclusions	304
--------------------------	------------

BIBLIOGRAPHY. SELECTIVE

I. THE WRITER'S WORK	307
II. A. IN VOLUMES	311
B. IN PERIODICS	318
C. SITOGRAPHY	325
III. ANNEXES	326

KEY WORDS

Paul Goma, expulsion from the country, exile, Paris, autobiographism, the lost paradise of the books, the Gulag, the Goma movement for human rights, compulsory residence, the opportunist / nonconformist writer.

SUMMARY

Why Paul Goma?

For a thousand reasons and a few.

Because he's a writer of extremes and normality. To him nothing is ordinary, not hate nor love. In all, he goes to any lengths, citing cases of the happiest or the worst. His unhappiness is the Gulag, the prison, the Dostoevskian underground. He is, as Bacovia, the only romanian writer who descended into hell, the man crucified like Christ, to be mocked, killed and tortured.

As Christ, he was betrayed by his friends, Judas being a character always present in his writings, so he found himself alone, to fight alone, against all. He quarreled with all: friends and enemies.

He is the only bassarabian romanian writer banished from his native country (Moldova), and later from his adopted homeland. He is the type of a stateless man, who lives today in two different countries to survive in the third foreign one.

The only important romanian writer who is not a member of the Romanian Academy, although his colleagues periodically asks why.

He is the only important romanian writer missing from the Writers Union.

The only important romanian writer who no longer gets to talk to colleagues, to give interviews, just like Mircea Popa. He is the man of a total solitude, not a Robinson Crusoe, although he was a man of men, a fighter for their rights.

Today he is just Paul Goma - a big question mark on a blank page.

Rediscovered in the depiction of a true model and propelling the literature of exile „in a new dimension”¹, Paul Goma appears as the most „righteous” post-war writer, often called a „Romanian Solzhenitsyn”. The masterpiece of the „bearded man” includes dozens of books written in romanian and translated into several foreign languages. We know that the writer did not receive, nor he is receiving the rightful place in the culture that enriched, his work bearing the imprint, most often of a distorted perception, altered or tampered with. In terms of artistic originality his writing is based on the symbiosis of his own biography and fiction, authenticity remaining a defining feature.

Subscribed under the category of original culture people, „free until anarchy”, bassarabian Goma is not afraid of anyone and anything, that is the reason which will guide the knowledge of truth to the heighest grounds. Putting himself and his family in danger, Goma the writer, served the truth without expecting the recognition of any merit or award. Creating around him a true tectonic movement, Paul Goma is „the only romanian who managed to attract the attention of the civilized world on human rights infringements in Romania, in 1977”².

The thesis, *Paul Goma. The Emblematic Dissident*, aims to highlight the special personality of the writer and that of an anti-communist fighter of a worldwide resonance. Paul Goma - an individual way of representing a model of intellectual strength and dignity. What Paul Goma accomplished is a supreme act of dignity: he spoke and responded promptly against various operations of the communist regime and the iniquities committed by it. It is admirable his act of courage of non-participation in the pact with the communist system. Finding in himself the power to speak and to disclose, the bassarabian writer appeared as a proponent of obedience, but his silence signifies in fact his complicity and consent.

Designed in ten chapters, the thesis transposes the value of Goma's literature, the density of ideas, the tension and drama, placing an emphasis on moral values and indisputable artistic facets. Paul Goma appeals to the principle expressed by Dostoevsky in *Karamazov's Brothers*, putting it in practice: „We are all responsible for everything, of anything, of all, and I more than all others”.

The thesis begins with a biography of the writer Paul Goma who was born on romanian land, had incurred the hostility of history, living and feeling fully, in all his years of struggle, the stigma of having a bassarabian origin. His ruthless spirit promoted by a strong protest as a future

¹ Mircea Popa, *Paul Goma - avatarurile afirmării*, în *Continuități*, Cluj-Napoca, Editura Dacia XXI, 2010, p. 246

² Flori Bălănescu, *Paul Goma - românul rătăcitor în patria limbii române*, în „Metaliteratură”, An X, nr. 5-6 (25), 2010, p.18

writer is based on the terror set against the background of a continuous career being oppressed by the communist regime. In such conditions, matured before his time, he gathers and assimilates tragic experiences, emphasizing scenes and figures which will constitute the substance of the work of his memoirs.

The explorative journey through the life and work of dissident Paul Goma reveals the hypostasises experienced: from the declared opponent of the communist regime, to the initiator of the Movement for Human Rights after the model of Charter '77 forged by several Czechoslovak intellectuals and, finally arriving at political asylum. The incursion into the world of childhood is traumatized by historical phenomena and by that of kinship, is strongly articulated in the volume *From Calidor (Din Calidor). The Bassarabian Childhood (O copilărie basarabeană)*, a biographical prose, portrays a monographic composition of a heavenly space represented by Mana village. The privileged topos of the childhood shows exemplary characters - from the souls that invigorate the native village to the father figure as a symbol of nationalism, from the image of the mother as an utter dancer imbued with deep principles of life to the wisdom and perseverance embodied by the „adoptive” grandfather James.

The fissure from of the original source of childhood happiness is devastating to the young Paul Goma. The first novel that represents his experience with the contemporary events is *The Art of Refuge (Arta refugii)*, a novel channeled and directed both by the historical and premature formation of the young writer, but also on the permanent escape from political threats, culminating with the destruction of his mind with the arrest of his parents in 1949. The same year will mark his existence during high school, when he experienced the “dissolution” of the Astra Library in Sibiu, according to the new provisions of the invincible communism. The enchanting world of books, with creatures inoculated with cultural whiff and moments full of joy at the sight of gentle and delicate ladies who pass by inside the library space, shape the subject of the *Astra* novel, dominated by deep nostalgia for the lost paradise of books.

Not wanting to leave the territory of teenage years lived in the tumultuous history, the writer Paul Goma depicts in the pages of the novel *Sabina*, the first thrill of love for a strange creature which had the mission to save from destruction all of Blaga’s publications. The hero of the book surprises through untainted dignity and triumphs by displaying an innocent, but also dangerous volunteer. Stages of relative „calm” in the life of the writer are followed by the first arrest of the young student Goma in 1956, when he entered the University of Philology and School of Literature. He becomes obligated to participate to the renowned unmasking meetings

organized by the representatives of Security. The writing that investigates these experiences is *Justa*, taken from main female character's name Toria-Justa, the symbol of justice and truth.

The fourth chapter of this thesis, entitled *Journey in the Depts of the Inferno (Peregrinările în tenebrele infernului)*, starts from the meaning of the communist detention space, the Gulag, the symbolic term used by the soviet writer Alexander Solzhenitsyn. It forms a true inventory of prisons, prisoners and guardians, Paul Goma resorting to almost obsessive description of the detention universe. Constantin Noica, Nicolae Steinhardt, or Belu Zilber, all have seen the hell of prisons, be it in Pitești, Gherla, Aiud or Sighet. The protagonists of the massacre in communist prisons proved to be the stylish investigator, the sadistic torturer or the balkanized clown, all thirsty for torture and brutality. The purpose of the acts of sadism was, in fact, to create a „new man” capable of readjustment in communist society and to respond to a new thinking and order. Those who have gone through the darkness of the prisons, wince at hearing a name: Eugen Țurcanu, identified as evil torturer of Pitești.

The footprint of Goma’s vindictive, incisive and caustic tone is anchored in the fifth chapter, grouped into four chapters, called *Dimention of the Imprisonment Universe (Dimensiunea universului concentraționar)*. Each of the novels that make up the terrifying world of the Gulag is a significant step in the life of the writer. Rediscovered in the position of the evangelist who recounts his passions, dissident Goma presents events from Pitești in the novel *Suffering after Pitești (Patimile după Pitești)*, which takes place in an unreal world. Meeting with student Ștefan Davidescu in the summer of 1957 on the hills of Jilava and the mandatory residence he had in the village of Lătești, in Bărăgan, triggers a new book *Pitești Boulevard (Calea Piteștiului)*. It was impossible and unfair that everything had happened in this topos of terror to go unpunished even through the art of writing. Whether on the ideal of the creation of the „new man”, or about the physical and moral anguish of prisoners or the evil torturer of Pitești, Eugen Țurcanu, everything in Paul Goma’s universe is ruled by cruelty and sadism.

Literature of confession is evidenced in the novels of the detention universe, *Gherla* and *The Color of the Rainbow '77 (Culoarea curcubeului '77)*. In *Gherla*, the focus is on the student life, the knowledge of other emblems of evil - Vasea, the beast, the primitive who inspires horror, Goiciu, the warden who „burns with a long flame on the altar of the Gherla prison”, Șomlea brothers who convey animality or the intellectual Istrate, the symbol of stylishness.

The highlight of Goma's life appears transposed in the document - *The Color of the Rainbow '77 (Culoarea curcubeului '77)* - possibly the most beloved “child” of all the books written. Displaying the most unfortunate fate, the book is written in France, coinciding with the

expulsion from the country of the writer, most certainly because of joining the Movement for the Human Rights.

Classified as an „export novel”, *Ostinato* „reflects the tribulations of a character living in a hallucinatory world of prison, where the communist Gulag is depicted for the first time in our society, with its hideous, monstrous, and brainwashing character”³. It is the novel which represents the foundation of the international career of the writer, and a unique political and literary scandal. Paul Goma's “threat” to send the text for publication abroad provoked smiles and ironies. The publication and launch of the novel by German publishing house Suhrkamp in 1971 at the International Book Fair will bear the protest of the Romanian delegation who will retire from the fair. Scrutinizing the same obstinate field of detention, Ilarie Langa, the protagonist of the writing, condemned for ending his mother’s life, suffering with cancer, will understand that both „inside” and „outside” prevails the same state of the cell. Between these two spaces he can not see any difference. Appealing to the dominant force of memory, the author displays few symbols representative of the book: from the gypsy Guliman, who becomes the oracle of humanity, to the ambiguous perspective found in the depiction of his cellmate, Marian, an aspiring writer himself, to the identification of Ilarie Langa with Robinson Crusoe, not stranded on an island, but sentenced to test in advance his liberty.

The sixth chapter of the thesis constitutes a return to the same autobiographical note of literature-document that Paul Goma keeps throughout the novel *Bonifacia*. Presented as a writing of successive discoveries, the novel captures Bucharest’s literary world in the sixties, establishing a typology of the Romanian writer: an opportunist and non-conformist.

The political experience and life lived under the empire of fear is shown in the political novel *Soldier of the Beast (Soldatul câinelui)*, where Goma appears as a symbol of luck in survival, because the ways of being excluded from the political and literary scene were many. The cruel life of the writer who fears more for his wife Ana and their son Filip is lit by the precious friendship with the voices of „Free Europe”: Monica Lovinescu and Virgil Ierunca, moderators of the radio programs dedicated to literature, particularly for novel writers .

Knowing repatriation, exile, prison, writer Paul Goma gets to enter the space of house arrest. This stage of his life was described by presenting the novel *Adameva or the Experience from Lătești (Adameva sau experiența de la Lătești)*. Addressing another manner of presentation, the text shows the bright side, downright joyfuf of the Lătești topos, dominated by feminine

³ Mircea Popa, *op.cit.*, p. 249

figures and that of friendship. This sphere determines the main character of the novel to live in another realm, that of individual attainment, free and without constraints.

The eighth chapter is dedicated to the micro novel *The Door of Our Every Day Life* (*Ușa noastră cea de toate zilele*), which steers away from the autobiographical works discussed so far, emphasizing on the absence of bitterness and relentlessness. Just like the novel *Ostinato*, fate decided for this writing to appear in the German publishing house Suhrkamp, since the Romanian publisher, rejected the publication for political reasons, under the pretext that it hides behind the main character couple Iosub, the communist leaders Nicolae and Elena Ceaușescu. Unlike other writings, this has just remarkable female characters: Sofia Arsene, teacher, Alice Dudescu, actress, Florica Iosub, activist and Viola Bizim, daughter of an important communist party official. Each of the character's life story is a short novel of a „mixture of truth and lies”. Accidentaly they find themselves trapped in a room of a mountain cabin where they begin to lay out their life experiences, precipitated to find a way out. The moral outcome of the punishment is that the individual can come into contact with the prison inside itself, before knowing the true, real climate of detention.

The last chapter of the thesis, bearing the title, *Dialog with “Moș Reproș” (În dialog cu „Moș Reproș”)*, wants to be a conversation face to face, an expression of my own thoughts about everything what this gifted writer had lived. Few people had the privilege to stand next to Paul Goma and to engage in a dialogue on equal terms, because he finds inappropriate the use of the term “interview”. Among those elected are Mariana Marin, Radu G. Țeposu, some members of the magazine “Vatra”, Florin Ardelean, Ruxandra Cesereanu, Mariana Șipoș, and Flori Bălănescu. Advocating above all, for the ultimate mission, unique for each writer in the society where he lives, Paul Goma said that his presence “must be there where are lost causes”, that only he can overcome the irreversible passage of time through his writings. Proximity to Solzhenitsyn involves solving an inventory of the horrors of communism and the testimony of everything he had gone through to or anything he heard from others. Subjected to frequent meetings with Securitatea, the writer must resist against this machinery which inspires horror and fear. True friends, family and keeping forever in his soul the nostalgia of the native tongue, were fundamental elements that finalized Paul Goma's personality, the “endowed writer with whom we emerge in Europe”.

Perhaps the best motivation and the most appropriate conclusion for what Paul Goma or “Moș Reproș” represented for the Romanian literature, according to Mariana Marin, belongs to Magda Cârneci: “Initially the tone and the style of your articles irritated me. It seemed to me that

the style is not literary and that the violence of the tone can only harm the truth, just as to the literary profession in the eyes of the world. I was wrong. I see that eventually this style too violent, not so academic and this brutal tone, too brutal, accomplished their purpose. They managed to arouse us. To not let us be. To take us out from another boredom"⁴.

“If not today, certainly tomorrow he will receive, symbolically and essentially, what's his. Crucial in justice and injustice is its literary and journalistic testimony, because Paul Goma is an accomplished writer of the world that he represses and expresses. Unjust, a mystifier, from the excess and exasperation of his option for justice and truth, he doesn't appear to be in bad faith. He has only good intentions, hit by the inattention of recipients, themselves prisoners, but free in their own destinies.”⁵.

⁴ Magda Cârneci, *Avem nevoie de Goma*, în „Contrapunct”, nr. 48, 29 noiembrie 1991, p.1

⁵ Marian Victor Buciu, *Zece prozatori exemplari*, București, EuroPress Group, 2007, pp. 88-89

BIBLIOGRAPHY SELECTIVE

A. IN VOLUMES:

1. Alexandrescu, Sorin, *Identitate în rupturi. Mentalități românești postbelice*, București, Editura Univers, 2000.
2. Arendt, Hannah, *Originile totalitarismului*. Traducere de Ion Dur și Mircea Ivănescu, București, Editura Humanitas, 1994.
3. Azoitei, Mihaela, *Totalitarism și rezistență în România comunistă. Cazul Goma*, București, Editura Paideia, 2002.
4. Bacu, D., *Pitești: centru de reeducare studențească*. Prefață de Preot Gheorghe Calciu, București, Editura Atlantida, 1991.
5. Baicu, Petre, *Povestiri din închisori și lagăre*, Oradea, Biblioteca revistei Familia, 1995.
6. Balș, Dina, *Drumuri pustiite. Memorii*, București, Editura Cartea Românească, 1993.
7. Băjenaru, George, *Cititor în exilul creator. Eseuri literare*, București, Editura Danubius, 2001.
8. Bălănescu, Gabriel, *Din împărăția morții. Cronică rezumată din închisori*, Timișoara, Editura Gordian, 1994.
9. Behring, Eva, *Scriitori români din exil, 1945-1989. O perspectivă istorico-literară*, București, Editura Fundației Culturale Române, 2001, Colecția „Critică și istorie literară”.
10. Besançon, André, *Originile intelectuale ale leninismului*. Traducere de Lucreția Văcar, București, Editura Humanitas, 1993.
11. Boldur-Lățescu, Gheorghe, *Genocidul comunist în România*, București, Editura Albatros, 1992.
12. Bordeianu, Gh. Dumitru, *Mărturisiri din mlaștina disperării. Cele văzute, trăite și suferite la Pitești și Gherla*, Paris, Editura Mișcării Legionare, 1992.
13. Buciu, Marian Victor, *Zece prozatori exemplari*, București, EuroPress Group, 2007.
14. Budișteanu, Radu, *În secolul luminilor stinse*. Traducere de Despina Skeletti Budișteanu, Madrid, Editura Carpații, 1986.
15. Caraion, Ion, *Câini ai morții de Paul Goma (1981)*, în *Tristețe și cărți*. Ediție întocmită și prefațată de Emil Manu, București, Editura Fundației Culturale Române, 1995.
16. Cârja, Ion, *Canalul morții*, București, Editura Cartea Românească, 1993.
17. Călinescu, Nicolae, *Preambul pentru camera de tortură*, Timișoara, Editura Marineasa, 1994.
18. Cesereanu, Ruxandra, *Călătorie spre centrul infernului. Gulagul în conștiința românească*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1998.

19. Cicerone, Ionițoiu, *Victimele terorii comuniste. Arestați, torturați, întemnițați, uciși*. Dicționar F-G. Lucrare revizuită de dr. Mihaela Andreiovici, București, Editura Mașina de scris, 2002.
20. Ciuceanu, Radu, *Intrarea în tunel*. Prefață și note de Octavian Roske, București, Editura Meridiane, 1991.
21. Coposu, Corneliu, *Confesiuni. Dialoguri cu Doina Alexandru*, Editura Anastasia, Colecția Caractere, 1996.
22. Cordoș, Sanda, *Din Calidor. O copilărie basarabeană*, în *Dicționarul analitic de opere literare românești*, vol.I, A-D, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1998.
23. Cosma, Anton, *Romanul românesc contemporan*, vol. II, Editura Presa universitară clujeană, 1998.
24. Crainic, Nichifor, *Memorii (II). Pribeag în țara mea. Mărturii din închisoare. Memoriu răspuns la actul de acuzare*, ediție îngrijită și cuvânt înainte de Alexandru Condeescu, București, Muzeul Literaturii Române „Orfeu”.
25. Cristea-Enache, Daniel, *Paul Goma. Cazul Goma*, în *Concert de deschidere*, București, Editura Fundației Culturale Române, 2001.
26. Defoe, Daniel, *Robinson Crusoe*, București, Editura All, Colecția Lecturi nemuritoare, 2002.
27. ****Dicționarul esențial al scriitorilor români*, coordonat de M. Zaciu, M. Papahagi, A.Sasu, București, Editura Albatros, 2000.
28. ****Dicționarul General al literaturii române*, Academia Română, București, Editura Univers Enciclopedic, 2005.
29. Dostoievski, F.M., *Crimă și pedeapsă*. Traducere de Ștefana Velisar Teodoreanu și Isabella Dumbravă. Aparatul critic de Ion Ianoși, București, Editura Cartea Românească, 1981.
30. Dostoievski, F.M., *Demonii*. Traducere de Marin Preda și Nicolae Gane, aparatul critic de Ianoși Ion, București, Editura Cartea Românească, 1981.
31. Dumitrescu, C.Vasile, *Paul Goma. Un caz sau un simptom?*, în *O istorie a exilului românesc (1944 - 1989)* în eseuri, articole, scrisori, imagini. Selecția textelor, îngrijirea ediției, indice de nume, cuvânt introductiv Victor Frunză, București, 1997.
32. Eliade, Mircea, *Șantier*, București, Editura Rum-Irina, 1991, p. 10
33. Foucault, Michel, *A supraveghea și a pedepsi. Nașterea închisorii*. Traducere din franceză și note de Bogdan Ghiu, control științific al traducerii Marius Ioan, prefață de Sorin Antohi, București, Editura Humanitas, 1997, subcapitolul *Încercare de fenomenologie a torturii*.

34. George, Alexandru, *Jurnalul unui prost inocent*, în *Reveniri, restituiri, revizui*, București, Editura Cartea Românească, 1999.
35. Gheorghită, Viorel, *Et ego Sărata-Pitești-Gherla-Aiud. Scurtă istorie a devenirii mele*, Timișoara, Editura Marineasa, 1994.
36. Giurescu, C. Constantin, *Cinci ani și două luni în penitenciarul de la Sighet (7 mai 1950 - 5 iulie 1955)*. Introducere de Dinu C.Giurescu, ediție îngrijită, anexe și indice de Lia Ciplea, Ioana, București, Editura Fundației Culturale Române, 1994.
37. Glodeanu, Gheorghe, *Incursiuni în literatura diasporei și a disidenței*, București, Editura Libra, 1999
38. Glucksmann, André, *Bucătarul și Mâncătorul de oameni. Eseu despre raporturile dintre stat, marxism și lagărele de concentrare*. Traducere din limba franceză de Mariana Ciolan, București, Editura Humanitas, 1991.
39. Hațiegan, Anca, *În centrul teatrului cruzimii*, în vol. *Cărțile omului dublu. Teatralitate și roman în regimul comunist*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2010.
40. Hațiegan, Anca, *Bătând, o(b)stinato la ușa noastră cea de toate zilele...*, în *Cărțile omului dublu. Teatralitate și roman în regimul comunist*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2010.
41. Holban, Ioan, *Salonul refuzaților*, Iași, Editura Moldova, 1995.
42. Ianoși, Ion, Note explicative la *Crimă și pedeapsă*, de F.M.Dostoievski, Traducere de Ștefana Velisar Teodoreanu și Isabella Dumbravă. Aparatul critic de Ion Ianoși, București, Editura Cartea Românească, 1981.
43. Ianoși, Ion, *O istorie a filosofiei românești - în relația ei cu literatura*, Cluj-Napoca, Editura Apostrof, 1996.
44. Ierunca, Virgil, *Fenomenul Pitești*, București, Editura Humanitas, 1991.
45. Ierunca, Virgil, *Subiect și predicat*, București, Editura Humanitas, 1993.
46. Iliescu, Elvira, *Paul Goma - 70*, Editura Criterion Publishing, 2005.
47. Ioanid, Ion, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, București, Editura Albatros, 1991, vol.I.
48. Ivăncescu, Ruxandra, *Epilog dizident la romanul „obsedantului deceniu*, în *O nouă viziune asupra prozei contemporane*, Pitești, Paralela 45, 1999.
49. Laszlo, Alexandru, *O revelație numită Paul Goma. „Ancis P. Iventr.”*, în *Între Icar și Anteu, - Polemici -*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1996.
50. Laszlo, Alexandru, *Viceversa! Polemici pro și contra lui Paul Goma*, Timișoara, Editura Bastion, 2009.
51. Leahul, Victor, *Starțun, între temniță și vecie*, Roman, Editura Mușatina, 2006.

52. Liiceanu, Gabriel, *Cearta cu filozofia*, București, Editura Humanitas, 1992.
53. Lovinescu, Monica, *Unde scurte. Jurnal indirect*, București, Editura Humanitas, 1990.
54. Manolescu, Florin, *Enciclopedia exilului literar românesc*, București, Editura Compania, 2010.
55. Marino, Adrian, *Politică și cultură. Pentru o nouă cultură română*, Iași, Editura Polirom, 1996.
56. Mărgineanu, Nicolae, *Amfiteatre și închisori*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1991.
57. *** *Mărturisiri. Corneliu Coposu în dialog cu Vartan Arachelian*, București, Editura Cartea Românească, 1990.
58. *** *Memorialul ororii. Documente ale procesului reeducării din închisorile Pitești, Gherla*, colectiv de redacție: Silvia Colfescu, Nicolae Henegariu, Angela Dumitru, Cantacuzino, Cristina, București, Editura Vremea, 1995.
59. Micu, Dumitru, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, București, Editura Saeculum I.O., 2000.
60. Mihail, Dinu, *Paul Goma sau predica în pustiu*, Chișinău, Editura Magna Princeps, 2010.
61. Mihalcea, Al., *Jurnal de ocnă*, București, Editura Albatros, 1994.
62. Mocanu, Sebastian, *Mântuirea (fragmente de roman)*, Cluj, Editura Clusium, 1992.
63. Mungiu, Alina, *Românii după '89. Istoria unei neînțelegeri*, București, Editura Humanitas, 1995.
64. Mureșan Alin, *Pitești: cronica unei sinucideri asistate*. Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România, prefață de Ruxandra Cesereanu, Iași, Editura Polirom, 2007.
65. Negoïtescu, Ion, *În cunoștință de cauză*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1990.
66. Negoïtescu, Ion, *Scriitorul Paul Goma, în Scriitori contemporani*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1994.
67. Nivat, George, *Sur Soljenitsyne*, Lausanne, L'Age d'Homme, 1974.
68. Noica, Constantin, *Rugați-vă pentru fratele Alexandru*, București, Editura Humanitas, 1990.
69. Oancea, Zosim, *Datoria de a mărturisi. Închisorile unui preot ortodox*, București, Editura Harisma, 1995.
70. Patapievici, H.-R., *Cerul văzut prin lentilă*, Cuvânt înainte de Virgil Ierunca, București, Editura Nemira, 1995.
71. Petreu, Marta, Prefață la *Arta refugii* de Paul Goma, Cluj, Editura Dacia, 1991.

72. Petrișor, Marcel, *Fortul 13 Jilava. Convorbiri din detenție. Memorii I*, București, Editura Meridiane, 1991; *Secretul Fortului 13. Reeducări și detenții. Memorii II*, Iași, Editura Timpul, 1994; *La capăt de drum*, Iași, Institutul European, 1997.
73. Petrișor, Marcel, *Memorii II. Secretul Fortului 13. Reeducări și execuții*, Iași, Editura Timpul, 1994.
74. Podoabă, Virgil, *Metamorfozele punctului. În jurul experienței revelatoare*, Pitești, Editura Paralela 45, 2004.
75. Popa, Marian, *Istoria literaturii române de azi pe mâine*, vol. II, București, Fundația Luceafărul, 2001.
76. Popa, Mircea, *Continuități*, Cluj-Napoca, Editura Dacia XXI, 2010.
77. Popescu, Titu, *Psihiatrie politică*, Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2011.
78. Poulet, George, *Conștiința critică*, traducere de Ion Pop, București, Editura Univers, 1979.
79. Radina, Remus, *Testamentul din morgă*, București, Editura Tinerama, 1990.
80. Rațiu, Alexandru, *Biserica furată. Martiriu în România comunistă*, traducerea Dana Mocan, Cluj, Editura Argus, 1990.
81. Rădulescu, Mihai, *Casa lacrimilor neplânse. Martor al acuzării în procesul „reeducatorilor”*, București, Editura Ramida, 1993.
82. Rădulescu, Mihai, *Istoria literaturii române de detenție. Memorialistica reeducărilor*, prefată de N.Balotă, București, Editura Ramida, 1998.
83. Rădulescu, Mihai, *Sânge pe râul Doamnei. Până când atâta suferință?*, București, Editura Ramida, 1992.
84. Sasu, Aurel, *Dicționarul biografic al literaturii române (A-L)*, Colecția Marile Dicționare, Paralela 45, Pitești, 2006.
85. Sălcudeanu, Nicoleta, „*Când mă fac mare, mă fac Robinson!*”, în *Graffiti*, București, Editura Cartea Românească, 1999.
86. Sălcudeanu, Nicoleta, „*Sabina-Albertina-libertina*”, în *Graffiti*, București, Editura Cartea Românească, 1999.
87. Sălcudeanu, Nicoleta, *Patria de hârtie. Eseu despre exil*, Brașov, Editura Aula, 2003.
88. Sălcudeanu, Nicoleta, *Sabina în pârg - cronică la un roman nepublicat*, în *Graffiti*, București, Editura Cartea Românească, 1999.
89. Shelley, Mary W., *Frankenstein*. Traducere de Adriana Călinescu, postfață de Mircea Ivănescu, București, Editura Univers, 1995.
90. Simion, Eugen, *Genurile biograficului*, București, Editura Univers Enciclopedic, 2002.

91. Simuț, Ion, *Cazul Paul Goma: între politică și literatură*, în vol. *Reabilitarea ficțiunii*, București, Editura Institutului Cultural Român, 2004.
92. Simuț, Ion, *Critica de tranziție*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1998.
93. Simuț, Ion, *Incursiuni în literatura actuală*, Oradea, Editura Cogito, 1994.
94. Sîrbu, D. Ion, *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal - glosse*, 2 volume, ediția a-II-a, revăzută și adăugită, ediție îngrijită, tabel cronologic și referințe critice de Toma Velici și Elena Ungureanu, prefață de Ovidiu Ghidirmic, postfață de Marin Sorescu, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1996, vol.2.
95. Soljenițan, Alexandr, *Arhipelagul Gulag 1918-1956. Încercare de investigație literară*. Traducere și note de Nicolae Iliescu, București, Editura Univers, 2008, vol.II.
96. Stănescu, Flori, *Dialog Flori Stănescu – Paul Goma*, București, Editura Vremea, Colectia: Fapte, Idei, Documente, 2008.
97. Steindhart, Nicolae, *Jurnalul fericirii*, Cluj, Editura Dacia, 1990.
98. Șerbulescu, Andrei, *Monarhia de drept dialectic. A doua versiune a memoriilor lui Belu Zilber*, București, Editura Humanitas, 1991.
99. Șipoș, Mariana, *Destinul unui disident: PAUL GOMA*. Cu un studiu introductiv de Iuliu Crăcană: „Paul Goma - Dosarele de securitate”, București, Ed. Universal Dalsi, 2005.
100. Ștefan Ioan I. Davidescu, *Călăuză prin infern*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2002, vol.I, II.
101. Ștefănescu, Alexandru, *Istoria literaturii române contemporane (1941 - 2000)*, București, Editura Mașina de scris, 2005.
102. Thom, Françoise, *Limba de lemn*. Traducere de Mona Antohi, studiu introductiv de Sorin Antohi, București, Editura Humanitas, 1993.
103. Todorov, Tzvetan, *Confruntarea cu extrema. Victime și torționari în secolul XX*, traducere din franceză de Traian Nica, București, Editura Humanitas, 1996.
104. Tomaziu, George, *Jurnalul unui figurant. 1936-1964*. Traducere de Mariana și Gabriel Mardare, prefață și postfață de Gabriel Mardare, București, Editura Univers, 1995.
105. Troncotă, Cristian, *Torționarii. Istoria instituției Securității regimului comunist din România (1948-1964)*, București, Editura Elion, 2006.
106. Ungureanu, Cornel, *Exil și disidență. Statutul unui scriitor al universului concentraționar. Un Soljenițan al românilor și confesiunile lui. Cutremurul oamenilor, carte a unei conștiințe exemplare. PAUL GOMA și literatura protestului fără de sfârșit*, în *La vest de Eden: o introducere în literatura exilului*, Timișoara, Editura Amarcord, 1995.

107. Urian, Tudorel, *Paul Goma - Amintiri din Basarabia*, în *Proza românească a anilor '90*, București, Editura Albatros, 2000.
108. Vișovan, Aurel, (cu concursul lui Gh.Andreica), *Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m-a părăsit? (Reeducarea de la închisoarea Pitești)*, ediția a-III-a, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2006.
109. Vladimir, Nicu, *Localitățile Moldovei în documente și cărți vechi*, în vol. II, Chișinău, 1991.
110. Voinea, Octavian, *Masacrarea studențimii române în închisorile de la Pitești, Gherla și Aiud, mărturii redactate de Gheorghe Andreica*, București, Editura Majadahonda, 1996.

B. IN PERIODICS:

1. Adameșteanu, Gabriela, *Culorile curcubeului*, în „Amfiteatru”, 1, nr. 7-8, iulie-august, 1990, p. 5
2. Adameșteanu, Gabriela, *Transformarea revoluției în evoluție*, în „România literară”, 23, nr. 3, 18 ianuarie 1990, p. 4
3. Antonesei, Liviu, „*Chit că au grade, chit că ...*”, în „Convorbiri literare”, nr. 43, decembrie 1990, pp .8-10
4. Ardelean, Florin, *Antropogonia - recurs*, în „Familia”, 27, nr. 6, iunie 1991, p. 5
5. Ardelean, Florin, „*N-am putut consimți la această TĂCERE NAȚIONALĂ; n-am putut să particip la SURZENIA ROMÂNEASCĂ*”, Interviu cu Paul Goma, în „Familia”, 27, nr. 7, iulie 1991, p. 1
6. Ardelean, Florin, *Fascinația întoarcerii*, în „Vatra”, 22, nr. 6 (225), 1992, p. 8
7. Ardelean, Florin, *Interviu*, în „Familia”, 27, nr. 8, august 1991, p. 2
8. Ardelean, Florin, *Jocul cu briliante*, în „Familia”, 27, nr. 3, martie 1991, p. 4
9. Ardelean, Florin, *Paul Goma - maratonistul fără linie de sosire*, în „Familia”, 29, nr. 5 -6, 1993, p.13
10. Ardelean, Florin, *Scânteii purificatoare*, în „Familia”, 27, nr. 7, iulie 1991, p. 3
11. Ardelean, Florin, *Timpul mărturisirii. Tehnica și retorica supraviețuirii*, în „Familia”, 26, nr. 12, decembrie 1990, pp. 7-8

12. Baghiu, Vasile, *Mărturie zguduitoare și excelență literară*, în „Cultura, nr. 85/188, 2008, p.10
13. Balotă, Bianca, *Cazul Goma (I)*, în „22”, 8, nr. 19, 1997, pp. 10-11
14. Balotă, Bianca, *Cazul Goma (II)*, în „22”, 8, nr. 20, 1997, p.13
15. Balotă, Bianca, *Cazul Goma. Drept la replică ...*, în „22”, 8, nr. 24, 1997, p.14
16. Balotă, Nicolae, *Sertarul și tipăriturile*, în „Luceafărul”, nr.16, 1994, p. 4
17. Balotă, Nicolae, *Experimentul Pitești - finalul neștiut*, în „Luceafărul”, nr. 8, 1992, p. 4
18. Baltag, Alexandru, *Numai talentul nu salvează pe nimeni*, în „Amfiteatru”,1, nr. 7-8, iulie-august, 1990, p. 5
19. Baltă, Nicolae, „*Omul politic*” și *eu-l profund*, în „Viața românească”, 86, nr. 10, octombrie 1991, pp. 95-98
20. Baltă, Nicolae, *Dragoste în vreme de ocupație*, în „Viața Românească”, 86, nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1991, p. 139
21. Batto, Iosefina, *Un permanent dizident*, în „Echinoc”, nr. 1,2,3, 1998, p. 25
22. Bălănescu, Flori, *Paul Goma - românul rătăcitor în patria limbii române*, în „Metaliteratură”, An X, nr. 5-6 (25), 2010, p. 18
23. Bălănescu, Flori, *Paul Goma 76. Recapitulare tristă*, în „Cultura literară”, V, nr. 39 (344), 6 octombrie 2011, p. 14
24. Băran, Vasile, *Hiene printre ruine*, în „Contemporanul”, 8 aprilie 1977, nr. 14 (1587), 1977, p. 9
25. Boerescu, Dan-Silviu, *Două cărți de la Nemira*, în „Luceafărul”, nr. 25, 1995, p.16
26. Boldea, Iulian, *Textul salvator*, în „Vatra”, XXII, nr. 225, 1992, p. 9
27. Breban, Nicolae, *Argument*, în „Contemporanul”, 11, nr. 38, 2001, p. 4
28. Breban, Nicolae, *Grupul oniric*, în „Contemporanul”, 11, nr. 8, 2001, pp. 1-2
29. Buciu, Victor Marian, *Un chiriaș al istoriei*, în „Ramuri”, nr. 7-8, iulie-august, 1991, p.15
30. Buduca, Ioan, *Eroica pată de sânge*, în „Luceafărul”, nr. 15, 1997, p. 5
31. Butnaru, Leo, „*Mi-a căzut cartea de istorie în cap încă de când eram de cinci ani*”, în „Metaliteratură”, An X, nr. 5-6 (25), 2010, pp. 126-127
32. Cârnecki, Magda, *Avem nevoie de Goma*, în „Contrapunct”, nr. 48, 29 noiembrie 1991, p. 1
33. Căbuți, Horia, Al., *Patimile*, în „Vatra”, 22, nr. 6 (225), 1992, p. 9
34. Cesereanu, Cesereanu, *România '77 între seceră și ciocan*, în „Tribuna”, 2, nr. 35, 30 august 1990, p. 4

35. Cesereanu, Ruxandra, „...scriitorul a încetat de a mai fi scriitor”. Interviu în „Steaua”, 42, nr. 8, august 1991, p. 11
36. Cesereanu, Ruxandra, „*Evanghelia după Țurcanu*”, în „Steaua”, 42, nr. 8, august 1991, pp. 17-18
37. Cesereanu, Ruxandra, *Cruciați, amoralii și decăzuți*, în „România literară”, 29, nr. 1, 1996, p. 7
38. Cesereanu, Ruxandra, *Gherla și gherla*, în „Tribuna”, 2, nr. 51, 20 decembrie 1990, p. 4
39. Cesereanu, Ruxandra, *Legea talionului și „celălalt obraz”*, în „Steaua”, 42, nr. 10, octombrie 1991, p. 5
40. Cimpoi, Mihai, *O fenomenologie a cruzimii*, în „Tribuna”, 7, nr. 41, 1995, p. 5
41. Cistelean, Alexandru, *Romanul infernului*, în „Vatra”, 21, nr. 5 (242), mai 1991, p. 4
42. Cistelean, Alexandru, *Ușa și mentalitatea*, în „Vatra”, 22, nr. 6 (225), 1992, p. 9
43. Codreanu, Teodor, *Al treilea exil al lui Paul Goma*, în „Metaliteratură”, An X, nr. 5-6 (25), 2010, pp. 33-34
44. Constantinescu, Romanița, *Cenzura scrie cărți*, în „România literară”, 26, nr. 7, 1993, p. 9
45. Constantinescu, Romanița, *Fatalitatea prezenței celuilalt*, în „România literară”, 25, nr. 12, 9-15 aprilie, 1992, p. 9
46. Corbea, Ileana, *Cinci minute cu ...Paul Goma*, în „Jurnalul literar”, 8, nr. 23-26, 1997, p.16
47. Cordoș, Sanda, „*Cai verzi în cadrul real*”, în „Tribuna”, 3, nr. 32, 8-14 august, 1991, p. 4
48. Cordoș, Sanda, *Goma*. [Rubrica Re-lecturi: Paul Goma, *Ostinato*], în „Echinox”, 33, nr. 7-8-9, 2001, p. 20
49. Cordoș, Sanda, *O pâine zgrunțuroasă*, în „Echinox”, nr. 1-2-3, 1997, p. 5
50. Cristea, Valeriu, *Marele cutremur al oamenilor*, în „Caiete critice”, nr. 1, ianuarie 1991, pp. 10-12
51. Cristovici, Șerban, *Ușa - roman de Paul Goma*, în „Familia”, nr. 9, 1992, p. 5
52. Cubleşan, Constantin, *Între concretul biografic și ficțiunea artistică*, în „Steaua”, 42, nr. 8, august 1991, p. 16
53. Cubleşan, Constantin, *Rememorări din copilărie*, în „Adevărul literar și artistic”, 2, nr. 56, 3-9 martie 1991, p. 3
54. ***Dialog Paul Goma - *Despre Ostinato și altele (I)*. Interviu, în „Vatra”, Anul XXI, nr. 242, mai 1991, p. 1
55. ***Dialog - *Paul Goma despre Ostinato și altele (I)*. [Interviu], Vatra, 22, nr. 4 (253), 1992, p. 13

56. ***Dialog Paul Goma - *Despre Ostinato și altele (III)*. Interviu, în „Vatra”, Anul XXII, nr. 6 (255), 1992, p. 19
57. ***Dialog Paul Goma-*Despre Ostinato și altele (VIII)*. Interviu, în „Vatra”, Anul XXII, nr. 11-12 (260), 1992, p. 14
58. Dimisianu, Gabriel, *Cărți despre Gulagul românesc*, în „Caiete critice”, nr. 1, ianuarie 1991, p. 10
59. Dobrescu, Alexandru, *Cazul Goma*, în „Convorbiri literare”, nr. 26, august 1990, p. 7
60. Dupoy, George, Domnița Ștefănescu, *Semnal*, în „Flacăra”, nr. 26, 26 iunie 1991, pp. 12-13
61. Filipciuc, Ion, *Miorița la ...Gherla!*, în „Minerva”, 2, nr. 11, ianuarie 1991, p. 6
62. Gâlcă, Sorina, *Istoria satului Mana*, în „Metaliteratură”, An X, nr. 5-6 (25), 2010, p. 156
63. Gârbea, Horia, *Calea orală*, în „Luceafărul”, nr. 15, 10 aprilie 1991, p. 6
64. Gârbea, Horia, *Grava indecizie*, în „Luceafărul”, nr. 12, 20 martie 1991, p. 6
65. Goma, Paul, *16 întrebări, 16 răspunsuri*. Interviu, în „Viața românească”, 94, nr. 5 -6, 1999, p. 41
66. Grati, Aliona, *Concert pentru orgă. Biblioteca Paul Goma*, în „Metaliteratură”, An X, nr. 5-6 (25), 2010, p. 60
67. Grigurcu, Gheorghe, *Goma*, în „Jurnalul literar”, 9, nr. 9-10, 1998, p. 16
68. Grigurcu, Gheorghe, *Scrisoare deschisă lui Paul Goma*, în „România literară”, 31, nr. 43, 1998, p. 5
69. Grigurcu, Gheorghe, *Scrisoare deschisă lui Paul Goma*, în „România literară”, 31, nr. 44, 1998, p. 5
70. Hațiegan, Anca, *Paul Goma - grav și ludic*, în „Steaua”, 52, nr. 1, 2001, p. 16
71. Holban, Ioan, *Patimile după Basarabia*, în „Cronica”, 26, nr. 11, 15 martie 1991, p. 4
72. Ilișoi, Viorel, *Acasă la Paul Goma*, în „Metaliteratură”, An X, nr. 5-6 (25), 2010, p.160
73. Ionescu, Eugen, *Paul Goma - un Soljenițan român* [articol preluat din „Le monde”, 9 martie 1979 și tradus în românește de Maria Cornelia Oros], în „Transilvania”, 21 (98), nr. 1-2, 1992, pp. 77-78
74. Ionescu, Ligia, *Toposul memoriei*, în „Luceafărul”, nr. 28, 8 august 1990, p. 5
75. Ioniță, Nicu, *Tragedia generației '48*, în „Memoria, revista gândirii arestate”, editată de Fundația Culturală Memoria sub egida Uniunii Scriitorilor din România, nr. 3-4, 2003, pp. 202-203
76. Iorgulescu, Mircea, *Ghinionul lui Paul Goma (II)*, în „Dilema”, 6, nr. 268, 1998, p. 3

77. Iorgulescu, Mircea, *Ghinionul lui Paul Goma (III). Cloaca Maximă și Infaibila Metodă*, în „Dilema”, 6, nr. 269, 1998, p. 3
78. Iorgulescu, Mircea, *Ghinionul lui Paul Goma (IV). Radiografia unui protest avortat*, în „Dilema”, 6, nr. 270, 1998, p. 3
79. Iorgulescu, Mircea, *Ghinionul lui Paul Goma*, în „Dilema”, 6, nr. 267, 1998, p. 3
80. Laszlo, Alexandru, *O polemică și strategiile ei*, în „Contrapunct”, 3, nr. 4, 1992, p.14
81. Laszlo, Alexandru, *Paul Goma - 25 de ani de exil?*, în „Timpul”, Iași, nr. 2, februarie 2003, pp. 22-23
82. Laszlo, Alexandru, *Un spontan bine temperat*, în „Vatra”, 22, nr. 6 (255), 1992, p.10
83. Lovinescu, Monica, *Paul Goma și datoria memoriei*, „22”, 1992, p.14
84. Lovinescu, Monica, *Răspuns la scrisoare deschisă*, în „România literară”, 24, nr. 40, 3 octombrie 1991, p. 7
85. Lovinescu, Monica, *Ușa de Paul Goma. Fragment dintr-un dialog Paul Goma - Monica Lovinescu la apariția romanului Ușa*, în „Familia”, nr. 6, 1992, p. 4
86. Manilici, Călin, *Emblemele diasporei*, în „Steaua”, 43, nr. 1, 1992, p. 2
87. Manolescu, Florin, *Alte amintiri din copilărie*, în „Luceafărul”, nr. 15, 10 aprilie 1991, p. 5
88. Manolescu, Florin, *Brațul revoluției*, în „Luceafărul”, nr. 32, 1 august 1991, p. 5
89. Manolescu, Florin, *Curajul și frica*, în „Luceafărul”, nr. 28, 8 august 1990, p. 5
90. Manolescu, Florin, *Literatura memoriei justițiare*, în „Luceafărul”, nr. 16, 17 aprilie 1991, p. 5
91. Manolescu, Florin, *Patimile după Jilava*, în „Luceafărul”, nr. 4, 1992, p. 5
92. Manolescu, Florin, *Patru femei*, în „Luceafărul”, nr. 24, 1992, p. 5
93. Manolescu, Florin, *Sade, Nikolski, Țurcanu*, în „Luceafărul”, nr. 25, 19 iunie 1991, p. 5
94. Marin, Mariana, *„Moș Reproș” sau amnezia la români*, în „Contrapunct”, nr. 45, 8 noiembrie 1991, p. 8
95. Marin, Mariana, *La 55 de ani un basarabeian are 110 ani*, interviu cu Paul Goma, în „Contrapunct”, nr. 42, 18 oct. 1991, p. 8
96. Marin, Mariana, *Soia vrajbei noastre*, în „Contrapunct”, nr. 37, 13 septembrie 1991, p.10
97. Marino, Adrian, *O carte de sertar*, în „Tribuna Ardealului”, nr. 68, 1993, p. 3
98. Martin, Mircea, *Un simbol*, în „Vatra”, 22, nr. 6 (255), 1992, p.1
99. Mihai, Constantin, *Paul Goma. Permanența exilului*, în revista „Rost”, nr. 36, decembrie 2005, p. 4
100. Mincu, Marin, *De ce nu se va întoarce Paul Goma?*, în „Luceafărul”, nr. 29, 2002, p. 8

101. Mincu, Marin, *Din scrisurile lui Paul Goma*, în „Luceafărul”, nr. 19, 2000, p. 10
102. Moisa, Daniela, *Goma - gama refugiatului basarabean*, în „Steaua”, 52, nr. 12, 2001, p. 33
103. Moise, Ion, *Din Calidor*, în „Minerva”, 2, nr. 13, martie 1991, p. 3
104. Moraru, Cornel, *Literatură și detenție*, în „Vatra”, nr. 6, 1992, p. 4
105. Moraru, Cornel, *Suferința din memorie*, în „Vatra”, Anul XXI, nr. 242, mai 1991, p. 4
106. Moraru, Cornel, *Viață de câine*, în „Vatra”, Anul XXI, nr. 12(249), decembrie 1991, p. 6
107. Moraru, Cristian, *Literatura testimonială*, în „Contrapunct”, 1, nr. 28, 13 iulie 1990, p. 4
108. Moțoc, Nicolae, *Când judeci cu viscerale*, în „Tomis”, 28, nr.10, 1993, p. 2
109. Moțoc, Nicolae, *Mașina antigravitațională a lui Goma*, în „Tomis”, 28, nr. 1-2, 1993, p. 2, 15
110. Negoïtescu, Ion, *Scritorul Paul Goma (1)*, în „Tribuna”, 2, nr. 30, 26 iulie 1990, p. 4
111. Negoïtescu, Ion, *Scritorul Paul Goma, (2)*, în „Tribuna”, 2, nr. 31, 2 august 1990, p. 4
112. Novac, Fevronia, *Literatura ca document*, în „România literară”, 24, nr. 23, 6 ianuarie 1991, p.10
113. Novac, Fevronia, *Un roman politic*, în „România literară”, 24, nr. 32, 8 august 1991, p. 11
114. Oprea, Nicolae, *Paul Goma și cărțile înstrăinării*, în „Vatra”, 27, nr. 4, 1997, pp. 49-51
115. Oprea, Nicolae, *Paul Goma-un radicalist*, în „Argeș”, 25, nr. 9, septembrie 1990, p. 8
116. Oprea, Nicolae, *Rugul cărții*, în „Vatra”, 22, nr. 6 (255), 1992, p. 13
117. Oros, Maria Cornelia, *În spatele ușii închise*, în „România literară”, 25, nr. 27, 9-15 septembrie 1992, p. 9
118. Oros, Maria Cornelia, *Literatură și libertate*, în „Apostrof”, nr. 9, 1991, p. 6
119. Pantea, Aurel, *Memoria în acțiune*, în „Vatra”, 21, nr. 5 (242), mai 1991, p. 7
120. Pantea, Aurel, *Talent până la disperare*, în „Vatra”, 21, nr. 12 (249), decembrie 1991, p.7
121. Pasincovschi, Mariana, *Receptarea prozei lui Paul Goma. Ideologie și literatură*, în „Metaliteratură”, An X, nr. 5-6 (25), 2010, p. 55
122. Pavlovici, Vlad, *Problematizarea răului*, în „Echinox”, nr. 1-2-3, 1998, p. 6
123. Pecican, Ovidiu, *Iuda, spiritualul*, în „Contemporanul-ideea europeană”, nr. 20 (57), 17 mai 1991, p. 3
124. Pecican, Ovidiu, *Seguritate și complot*, în „Steaua”, 41, nr. 11-12, noiembrie-decembrie 1990, p.16
125. Petraș, Irina, *Lumea fără cap*, în „Tribuna”, nr. 37, 1992, p. 4
126. Petreu, Marta, *Între depoziție și fantasmare*, în „România literară”, 24, nr. 3, 17 ianuarie 1991, p. 4

127. Petreu, Marta, *Paul Goma, între depoziție și fantasmare*, în „România literară”, 24, nr. 3, 17 ianuarie 1991, p. 4
128. Podoabă, Virgil, *Adamevele (II). Experiența de la Lătești*, în „Vatra”, 27, nr. 4, 1997, p. 58
129. Podoabă, Virgil, *Atlantida reveriei*, în „Vatra”, 21, nr. 5 (242), mai 1991, pp. 7, 13
130. Podoabă, Virgil, *Disidentul, scriitorul și opera*, în „Vatra”, nr. 255, Anul XXII, iunie 1992, p. 6
131. Podoabă, Virgil, *Fraza și moartea*, în „Vatra”, 21, nr. 1 (238), ianuarie 1991, p. 7
132. Podoabă, Virgil, *Părinții, memoria și imaginația*, în „Vatra”, Anul XXI, nr. 12 (249), decembrie 1991, p. 7
133. Pop, Doru, *Portret al scriitorului la sfârșitul modernismului*, în „Steaua”, 48, nr. 7, 1997, p. 4
134. Rădulescu, Banu, *Preambul la „Dosarul Pitești”*, în „Memoria, revista gândirii arestate”, editată de Uniunea Scriitorilor din România, nr. 1/1990, p. 18
135. Rotaru, Valentina, *Orgoliul și absurditatea unei integrități*, în „Vatra”, nr. 3, martie 2000, p. 90
136. Rotund Nicolae, *Dincolo și dincoace de gratii*, în „Tomis”, 25, nr. 10, 1990, p. 7
137. Simion, Eugen, *Proza autobiografică*, în „România literară”, 24, nr. 9, 28 februarie 1991, p. 8
138. Simion, Eugen, *Romanul autobiografic*, în „Caiete critice”, nr. 6-7, 1991, p. 5
139. Simuț, Ion, *Cui nu-i e frică de Paul Goma?*, în „Familia”, 31, nr. 9, 1995, pp. 51-53
140. Simuț, Ion, *Inocența și revolta în infern*, în „Vatra”, 22, nr. 6 (255), 1992, p. 13
141. Suci, Pavel, *„Din Calidor” - repere de lectură*, în „Echinoc”, 23, nr. 1-2, 1991, p. 19
142. Șimonca, Ovidiu, *Paul Goma - tăceri, proteste, rupturi*, în „Observator cultural”, nr. 287, 22 septembrie 2005, p. 8
143. Ștef, Traian, *Fratele plecat de acasă*, în „Familia”, nr. 5, mai 2005, pp. 53-59
144. Ștef, Traian, *Gratiile, țigara și salata*, în „Familia”, 26, nr. 12, decembrie 1990, p. 6
145. Ștef, Traian, *Paul Goma și complexul păunului*, în „Vatra”, 27, nr. 4, 1997, pp. 37-38
146. Ștefan, Ghilimescu, Ion, *„Sabina” sau o altă față a prozatorului Paul Goma*, în „Luceafărul”, nr. 43, 23 octombrie 1991, p. 4
147. Ștefănescu, Alexandru, *Arta exasperării cititorului*, în „România literară”, 28, nr. 46, 1995, p. 4
148. Ștefănescu, Alexandru, *Dramatism*, în „România literară”, 28, nr. 34, 1995, p. 6
149. Ștefănescu, Alexandru, *Paul Goma*, în „România literară”, 35, nr. 19, 21, 2002, pp. 10-11

150. Ștefănescu, Alexandru, *Singurătatea lui Paul Goma*, în „România literară”, 23, nr. 37, 13 septembrie 1990, p.102
151. Țepeneag, Dumitru, *Scrisoare deschisă*, în „România literară”, 24, nr. 37, 12 septembrie 1991, p.7
152. Țeposu, Radu.G., *Azi, scriitorul îl înlocuiește pe preot*. Interviu, în „Amfiteatru”, 1, nr. 7-8, iulie-august 1990, p. 5
153. Țicudean, Mircea, *Patimile după Basarabia*, în „Contemporanul”, nr. 9 (46), 1 martie 1991, p. 3
154. Țurcanu, Andrei, *Paul Goma: atitudine și poezie*, în „Metaliteratură”, An X, nr. 5-6 (25), 2010, p. 86
155. Ungureanu, Cornel, *O epopee eroi-comică-satirică modernă*, în „Orizont”, nr. 38, 20 septembrie 1991, p. 10
156. Zamfirescu, Vasile Dem., *Identificarea cu agresorul*, în „România literară”, nr. 16, 6-12 mai, 1992, p. 4

C. SITOGRAPHY

1. [www.placebook.com/ profile/ana.balaban](http://www.placebook.com/profile/ana.balaban)
2. [http:// ro.wikipedia.org](http://ro.wikipedia.org).
3. [http://paulgoma.free.fr/paulgoma_pdf/ PAUL GOMA_BIO_BIBLIOGRAFIE_1909-2007.pdf](http://paulgoma.free.fr/paulgoma_pdf/PAUL_GOMA_BIO_BIBLIOGRAFIE_1909-2007.pdf)
4. [http:// mircea-stănescu.blogspot.com / 2007 / 12 / despre disidența în România comunistă _1977_26.html](http://mircea-stănescu.blogspot.com/2007/12/despre-disidența-în-România-comunistă-1977_26.html)
5. Neculai Popa, *Coborârea în iad*, [http: www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/pitesti/cobiad/default.asp.htm](http://www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/pitesti/cobiad/default.asp.htm)
6. www.dex-online-ro.ro